

КНИЖКА
КНИЖКА

Дора Клушинська.

КНИЖКА
КНИЖКА

Чому жінки жадають
політичних прав.

Ціна 15¢

НАКЛАДМ ВИДАВНИЦТВА

— наукових книжок —

„ГОЛОС ПРАВДИ”

207 E. 10th St.

New York, N. Y.

1918

**Чому жінки жадають
політичних прав.**

Написала
Дора Клушинська.

**U.K.R. WORKERS HOME
2376 GRAYLING AVE**

Published by "HOLOS PRAWDY"
207 East 10th Street, New York, N. Y.

ЧОМУ ЖІНКИ ЖАДАЮТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ

Написала

Дора Клушинська

Чим займають ся політики.

“Політика є справа мушин, женщин політичні справи не повинні обходити”. Таке чуємо на кождім кроці, так думають не тільки мушини і велика більшість женщин кляс посідаючих, але та думка переважає также в робітничих кругах.

Що є політика і чим займають ся політики? Чому політичні справи мають меньше обходити женщин як мушин?

В політиці ходить о те, хто має рядити державою, ухвалювати в парляменті устави, розписувати податки, покликувати рекрута. Хто має в соймах і громадах мати надзір над школами, шпиталями, приютами і т. д. Чи такі справи перворядного значеня не обходять женщину, чи вони не відбивають ся на їх житю?

Нема ані одної політичної справи, щоби не була тісно звязана з житєм женщин; від політичної переваги одної партії залежить, чи вістрє злих або недостаючих уств менше або більше болучо ранить працюючі кляси в загалі, а особливо женщин.

Як в парляменті радять над податками, то ті справи відбивають ся на житю так женщин як мушин. Як на порядку дневнім парляментарних нарад стоїть військове предложєне то не тільки мужеська молодіж інтересована, як довго будуть її держати в касарнях і кільки тої молодіжи покличе уряд під оруже, але і матери які нераз з надлюдським трудом і пожертвованєм виховали синів сподіваючи ся з них підпори на старість. Чи заосмотрєне жінок і дітий резервістів, яких покликає ся на вправи, вдів і сиріт по поляглих на війні жовнірах, не обходять женщин?

Як по довгій борбі уряд предкладає парляментови начерк устави о забезпечєню на старість від випадків, або проєкт суспільного забезпечєня, чи се не обходить женщин чи і о скільки проєкт їх узгляднить?

Чому женщины домагають ся політичних прав?

Бачимо, що всі галузи політичного житя мають велике значіне для женщин і тому дуже важно для цілої робітничої кляси щоби жінки цікавили ся політикою і старали ся її розуміти.

Капіталістичний спосіб витворюваня вже не вдоволяє ся працею мушин, але бачимо в останнім двацятьліттю, що всюди беруть до праці женщин. В Австрії заробіткам віддає ся около 6 міліонів женщин, або майже половина женського населєня. Те число буде ще зростати, бо з населєня мужеського тільки 2 % не працює

заводово, коли доперва половина женщин стоїть при варстатах праці. Всі ті женщины удержують працею себе і часто цілу родину. Яке тяжке життя працюючої женщины, не будемо описувати, але доказаною є річю, що навіть найпильнішій і найощаднішій робітниці, не вдасться нічого з заробітку відложити на “чорну годину”, і що на случай недуги, безробіття, або породу она наражена на найбільшу нужду і поневірку. Не говорити о сталій не здібности до праці на случай нещасливого випадку або на старість.

Навіть якби всі дорослі женщины могли вийти замож і звалити всі турботи о удержанє родини на плечі мужів, нічо би їх не увільняло від обовязку борби о політичні права. Після статистики з року 1900, було в цілій Австрії на 100 женщин, в віці від 15-45 літ, заледви 48 заможних. Більше як половина женщин не має зовсім можности вийти замож; ціле життя вони засуджені на власну працю і самі мусять перебути тверду дорогу життя. Працею своєю пригинають ся до твореня богацтва але для себе заледве здобувають нужденне удержанє; всюди ними гордять і зневажають.

З женщинами ніхто не числить ся, не оцінює ся їх праці належно, бо вони відсунені від законодавства не мають впливу на народну політику. Гріхи поповнювані на женськїм пролетаріяті, є наслідком безборонности женщин. Коли в рішаючих хвилях важить ся судьба суспільних певних реформ, женщины не можуть заявити про свої переконаня або вплинути на праводавців - бо не мають права голосованя. Их бажаня не входять в рахубу і бачимо, що при всіх суспільних реформах, обходячих женщины або їх зовсім поминули, або впровадили не вдоволяючі реформи.

Материнство як підстава рівних прав.

Женщина сповняє важну роль відродження людскости. Натура вложила на жінчину той обов'язок, що в часі тяжи і породу жінчина потребує особливої опіки і шанованя здоровля, як нове покоління має бути здорове і здібне до житя.

Тимчасом бачимо, що тільки дуже мала скількість жінчин має можливість підчас тяжи і породу щадити своє здоровля і велика більшість жінчин мусить підчас цілого того періоду тяжко працювати, бо зарібок мужів не вистає на удержанє родини; охоронне законодавство зовсім не вистарчає.

Жінчини мусять домагати ся зміни обов'язуючих устав. В першій мірі важно, щоби жінчинам працюючим в промислі, на рилі, чи в господарстві домовім були признані слідуючі права: 1) 2-4 тижднєве увільненє від праці і повна платня перед породом і через 8 тижднів по породі, як дитина жиє і мати її кормить. 2) Безплатна лікарська і акушерська поміч через цілий час хороби. 3) Признанє жінчинам по породі подвійної платні, щоби вони могли ліпше відживляти ся. О скільки каси хорих не в силі покрити побільшених коштів, уряд мусить допомогти податковими грішми. (Таку запомогу дістають жінчини в Італії і в Копенгазі, столиці Данії).

Праця в тяжи до самого породу, або зараз по породі має для жінки фатальні наслідки. Жінка родить слабі часто до житя не здібні діти і сама впадає в недугу, що може тривати через ціле жите.

Ніхто не узглядняє жінчин в зарібковій праці - яко "слабу половину роду людського", і же-

нщини часто сповняють працю, котру мушцини попередно робили. Буває, що робітниця мусить двигати тягарі, працювати в вогких робітнях, де ноги і убраня перемочені. Жінки, що перед або зараз по породі працюють в таких умовах западають на здоровлю і то потім відбиваєть ся на дитині. Хора мати не може ані породити ані викормити здорової дитини.

Отже хочби тільки за для материнства жінка мусить бороти ся за політичні права щоби здобути відповідну опіку для себе і для дитини.

Дотеперішне вороже для женщин уставодавство навіть забороняє женщинам належати до політичних стоваришень і викидає женщины в загалі по за суспільне жите. Женщины поминають той заказ, творячи вільні безстатутові політичні організації, до яких належать тисячі женщин, але той спосіб організації не відповідний і може тривати тільки тимчасом.

Родинне житя і політика.

Женщины звичайно не здають собі справи що політика відбиває ся на родиннім житю. Кожда женщина є в родині малим міністром фінансів. Заробок цілої родини і її власний переходить через її руки. Она старає ся о те, щоби в родиннім бюджеті удержати рівновагу, всіх накормити і приодіти. Для того для кождої родини має велике значіне, яка є податкова політика, яка ціна ріжних товарів. Парлямент ухваляє податки і цло і з відти бере доходи, потрібні на удержане держави. З тої “політичної кузьні”, о скільки она опанована ворогами робочого народа, спадають на робітничу клясу тяжкі удари через так звані посередних податків. Звісною річ, що посідаюча кляса оплачує

тільки малу часть податків, а переважно держава дістає свої доходи з посередних податків, наложених на найконечнійші средства житя.

Для працюючої кляси в загалі і для женщин особливо, не байдужно, як високо оподатковане збіже, муки, цукир, нафта, мило і горівка. Як на ті артикули, котрі вже високо оподатковані ухвалять в парляменті наложити новий податок, то не відобеть ся на кишени богатого фабриканта, або земного властителя, але бідна робітнича родина відчує новий податок дуже болючо. По наложеню нового податку, ціна артикулів підносить ся, але робітнича платня не підносить ся в тім самім відношеню тому жінка яка заряджує домом і доходами, мусить зараз відчути вороже становиско більшости в парляменті. Робітнича родина видає майже три четвертих зарібку на споживчі артикули, отже подорожене тих артикулів через податки є ударом виміреним тільки в робітничу клясу, бо люди богаті заледви малу частину своїх доходів віддають на житя.

Цлова політика робить немислимим спроваджуване танших артикулів, муки, мяса, цукру з заграниці. Всі ті артикули підлягають на граници великій оплаті так, що не оплачує ся їх спроваджувати, а спроваджені не можуть вплинути на обнижене місцевих цін.

Не тільки держава практикує на мешканцях таку шкідливу податкову політику. Краї і громади на свою руку обложили найнезбутнійші до житя артикули споживчими податками. Через три огні податкові мусить перейти кождий кусок хліба, мяса і т. д. заки він дістане ся до робітничих уст.

Не тільки посередні податки долягають робітничій клясі і змушують женщину-господиню

що мусить собі голову сушити, що і як, серед великої дорожні, купити, щоби родину накормити!

Але і ті податки, котрі багаті панове гордо заносять самі до податкового уряду, тільки в маленькій часті походять з їх власної кишені. Як в парламенті підвисшать чиншовий податок, то ані оден властитель камениці не почуває ся до обовязку заплатити його з власної кишені, але зараз підносить чинш своїм льокаторам і звичайно робить на тім податку еще добрий інтерес, бо каже собі більше платити ніж виносить підвисшений податок. Як доходний або промисловий податок висший, то фабрикант стараєть ся зменшити платню робітникам і продовжити робочій день, а рівночасно підносить ціну вироблених матеріялів. Висший податок заплатили купуючі, або кляса робітнича, котра становить більшість людности.

Знова на жінках найбільше відбиваєть ся піднесене ціни товарів, знова жінки гнуть ся під новими тягарами, знов жінка бідькає над нуждою дітей і мужа, сама тратить здоровле, бо щадити на їдженю она все зачинає від себе, бо нехоче і не може тяжко працюючому мужови і благаючим о хліб дітям відняти й так нужденної поживи.

Як жінки зрозуміють силу і значіне політичних прав, вони не спічнуть доки не осягнуть рішаючого впливу, щоби тій несправедливій господарці положити кінець. Голодуючі женщины в власнім інтересі будуть штурмувати за скорузлі упередженя і виступлять до борби, бо як суспільність жадає від женщины сповнення обовязків, мусить признати їй рівні права!

Суспільний лад і політика.

Обов'язком уряду, дбалого о добро мешканців, булоби старати ся, щоби кождий чоловік мав можливість праці і на случай хороби певність, що не буде мусіти на улици, або зле уладженім мешканю, перебувати слабости. Богатим людяма не дуже на тім залежить як уладжені шпиталі, клініки і т. и. і кілько їх є. Але чим біднійший чоловік, тим більше його обходять ті всі інституції. Важна річ хто ними заводує, як відживляють хорих, яку їм дають лікарську опіку і т. д. Для працюючої кляси і особливо для женщин, занятих поза домом, не байдуже чи є охоронки, доми сиріт, діточі приюти, як виглядають приюти для старців, для невилічимих і чи їх є достаточне число?

Працюючі люди частійше наражають ся на слабість як богаті; особливо бідні женщины до вго і часто хорують, бо звичайно не мають нагоди відповідно лічити ся. Для того для женщин важно, щоби держава, край і громада обертали для загального добра як найбільше податкових грошей. Як би женщины мали політичні права, не булоби можливо, щоби (особливо в краях промислових Австрії, де женщины працюють в фабриках і не мають нагоди плеканя дітей) до пятнайцятого року умирала кожда друга дитина. Пересічна смертельність дітей в Австрії виносить після статистики з року 1908 на 1000 в першім році житя 215, в Німеччині на 1000 дітей 185, в Італії 166, в Франції 143, в Англії 118, в Швеції де женщины мають політичні права, умирає на кождих 1000 дітей тільки 81. Тільки царська Росія перевисшала Австрію що до смертельности дітей.

Діти працюючої кляси вмирають з причини недостаточної опіки і злої поживи.

Для того в кожній громаді повинні бути приюти, де би малі діти в першій році життя мали запевнену опіку і здорову поживу, коли матери йдуть на зарібки.

Переважає частина жінок змушена родити діти в дуже злих гігієнічних умовах. В одній кімнаті живуть муштини, діти і положниця, часом тільки одне ліжко до ужитку цілої родини. Чи ж для жінок, байдуже, чи є і як уладжені клініки і доми для положниць? Чи підчас тих кількох днів, коли дає життя дитині, не повинна жінка мати запевненої вигоди і спокою?

Але тільки маючи права і політичні впливи можна старати ся о уладжене тих інституцій з податкових грошей.

Який прикрий образ старця або старушки, що простягають руку по милостиню. За ціле життя тяжкої праці, на старість жебрача торба! Більше жінок, як муштин терпить нужду на старість. Велике значінє має уладжене приютів для старців, не як діло милосердія, але як обов'язок суспільний.

Робітничка кляса дуже заінтересована в народних школах, бо народна школа одинокє жерело з котрого переважна частина дітей робітничої кляси дістає всьо своє знанє. Також важно який напрям вихованя в народній школі. Школа мусить бути вільна від клерикальних впливів, бо вони ворожі працюючій клясі.

Для жінок важно здобути вплив на шкільництво, бо громади, краї і центральні правительства мало дбають про вихованє шкільних дівчат. Майже зовсім нема фахових шкіл для дівчат, а ті, що є, дуже зле уладжені. Суспільність

поносить неоцінену шкоду, надаючи жінщинам можливість розвинення вроджених здібностей. Дівчата не мають нагоди вивчити ся, як обходить ся і плакають ся діти, хотяй звісно тільки они будуть сповняти той обовязок. В Австрії в році 1905 діставало 119 тисяч 976 хлопців середне образованє, а тільки 986 дівчат і то виключно в дорогих приватних заведенях.

Для дітей в передшкільнім віці повинні бути уладжені охоронки під сьвітським доглядом, щоби була запевнена опіка і охорона перед зіпсутем фізичним і моральним. Бідні і винищені працею жінщини не можуть добре виховувати дітей. Тому в самім Відні начислено 10 тисяч занедбаних дітей, в Австрії Долішній 14 тисяч 500, а у Львові пята часть всіх дітей зовсім занедбана. З тих дітей виходять молодечі переступники, жебраки, проститутки і злочинці.

Приватна добродійність не вистарчає. Так дорослі як і діти робітничої кляси потребують сумліної опіки зі сторони цілої суспільности. Для того тільки через осягнене прав виборчих і політичнігї впливу можна змінити сучасний несправедливий лад. Тому, що жінки найгірше терплять під ярмом безправства вони повинні стати до боротьби, щоби осягнути відповідні політичні впливи належні їм за їх працю.

Жіноча праця.

Як вище сказано, майже 6 міліонів жінщин в Австрії віддаєть ся зарібковій праці. З огляду на те не повинен ніхто мати відваги твердити, що місце жінщин тільки в дома, при огнищи родиннім. Нужда змушує їх кидати рідний дім і дітей і шукати заробкової праці. Не можна со-

бі представити нинішної продукції без праці жінок. Чим краї є більше промислові, тим більша участь жінок. Жінки творять великі багатства, доходять річно до соток мільйонів. В році 1869 в Австрії віддавалося заробіткам 43.9 процент, а в році 1890 вже 44.5 процент.

В декотрих галузях промислу жінки становлять переважну більшість, так приміром в фабриках тютюну працює 88 процент. Австрійський уряд сховав в році 1905 до кишені понад 226 мільйонів корон за тютюневі фабрикати, випродуковані переважно жінками. В ткацькій промислі працює більша половина жінок, навіть праця дітей не рідкість. В фабриках паперу і в коронкарстві працюють майже виключно жінки. В домашній праці жінки займають пануюче становище що до числа, бо великий процент жінок працює дома, щоби не оставити дітей без опіки.

Хто стає в обороні тих мільйонів працюючих жінок? Хто хоронить їх перед визиском і голодовою смертю? В першій мірі соціалістичні заводські організації опікуються працею жінок на рівні з працею чоловіків. Процент жінок, що належать до фахових союзів невеличкий, але жінки в власнім інтересі повинні належати до фахових союзів. Визиск жіночої праці доходить до крайности і голодова праця ввійшла в приповідку. За той сам час праці і за ту саму платню, жінка дістає половину тої плати, що чоловік. Особливо в домашній праці мала плата. Жінки роблячи нитяні гузики, працюють по 11 годин денно. при помочи одного, або двох членів родини і не всилі заробити більше як 32 гелери денно. Таке читаємо в справозданю промислового інспектора з Чехії, з року 1900. Не ліпше діється в інших кра-

ях австрійських; безграничний визиск товаришить праці женщин на кождім кроці.

Соціал-демократія домагаєть ся, щоби парламент ухвалив мінімальну плату для женщин і мушин і щоби запевнив робітникам у підприємців, котрі виконують публичні роботи, добрі зарібки і короткий робочий день.

Грозьба браку праці, яка висить над головою кождої робітниці і робітника, дає можливість підприємцям назначати таку нужденну плату. Для того мусимо домагати ся асекурації безробітних, яка є вже в Англії, щоби забезпечити робітників і робіниць перед голодовою смертю і охоронити перед визиском. Власне армія безробітних, то найліпший жар для підприємців і на тих виголоджених числять завсігди, що вони ще за тані гроші продадуть свою робочу силу. Як кожда працююча робітниця і робітник будуть могли числити на певну державну заповому, не продадуть ся підприємцеві за ніщо і не відберуть хліба своїм братям і сестрам котрі ведуть боротьбу за людське жите.

Для робітників важно, в яких услівях вони мусять працювати і як довго триває робочий день. Фабричні закони мають велике значіне для жінок, що працюють при фабрикації тютюну, фосфору, олова і т. д. Др. Стефан Бавер виказує в своїм справозданю о промислі шкідливім для здоровля, що у робіниць, занятих при фабрикації олова, на 100 случаїв тяжи, заходить 52.5 недородків. Так само робітниці в фабриках тютюну скидають дуже число і родять передвчасно, або мають не живі діти.

Жінки мусять домагати ся іменованя відповідного числа промислових інспекторок, котріби бодай два рази в році приходили до про-

мислового заведення для докладної ревізії без попереднього повідомлення працьодавців.

Робітниці терплять через недостаток охоронного уставодавства; смертельність у працюючих жінок тимбільше, що великий процент робітниць не підлягає примусовому обезпеченю в касах хорих.

Виключені від обезпечень є рільні робітники домова і лісна служба. Особливо сухоти (туберкульоза) пожерають великі жертви. На 1000 померших сухітників-робітників, що працювали в сілськiм господарстві припадало в році 1896-ім 1219 жінок, а в році 1900 1365 жінок. З огляду на злі мешкальні услівя і через поживу та категорія робітників паде жертвою хороби пролетаріяту -- сухіт. Жінки слабші і менше відпорні і тому в них більша смертельність.

Довгий робочий день шкідливий для кожного працюючого. Але як робітник, по тяжкій заводській праці верне змучений до дому, має нагоду положити ся і хотяй кілька годин може відпочити. Жінка-робітниця, по цілоденній зарібковій праці, мусить займати ся домом, зварити їсти, помити діти, чистити мешканє, випрати і сповнити много інших дрібних занять, як верне до дому, так, що її праця не кінчить ся у фабриці, але пізнійше. Тільки уставовий осьмигодинний робочий день -- як того жадають соціал-демократи уможливить жінці сповняти господарські занятя без великої шкоди для здоровля. Особливо вільні, але платні по полудня в суботу, мали би для жінок-робітниць велике значіне.

Також молодечі робітники, сини і дочки пролетаріяту заітересовані в боротьбі за коротший робочий день і ще більше в боротьбі за

обеспечене від випадків, на случай нездібности до праці і на старість. Праця женщин дуже низько платить ся, тому й пенсія на старість яку по довгій боротьбі вони часом дістають на случай тривалої нездібности до праці, мінімальна. По цілім житю тяжкої праці, що чекає робітницю або робітника, як нема запевненої старечої пенсії? Голодова смерть, ласкавий хліб у дітей, часто таких самих нуждарів, або жебрача торба.

Чи то не обходить жінок які будуть услівя їх праці, яка буде їх старість? Чи можна припустити, що кляса посідаюча добровільно уступлять зі свого стану посідання? Тільки осягнене впливу на політику, через покликане до боротьби мущин враз з жінками, може потрясти тою будівлею кривди, в котрій рядить сліпа жадоба зисків, хочби по трупах тисячів людей.

Жінка і законодавство

На нинішне упосліджене жите женщины зложили ся цілі віки. В старинних часах женщина була як невільниця і була зовсім піддана мужеві, котрий мав право самовільно розпоряджати жінкою, дітьми і майном.

В середних віках женщины були вільнійші і менше покривджені цивільним правом. Аж XVII століте відбирає жінчині ту зглядну свободу і віддає її під власть мущини, всюди там де обовязувало німецьке право.

Велика Француська революція принесла женщинам певні здобутки. Нове право дозволяло донькам і синам маєток діставати в спадку в рівних частях. Доросла женщина вже не від-

дана під владу мужа, батька або мужеських кривних. Але засада права, чи то римського, чи германського, далека від поставлення жінок на рівні з мушчинами, бо тільки мушчина признаний чоловік і властитель. Як право виходить з такого заложення, то нічо дивного, що є таке переконанє, що жінка все недозріла і все потребує опіки, що вона повинна бути послушна і в кожній справі мусить мати його згоду і позволенє.

Батькови прислугує право рішати про вихованє дітей навіть проти волі матери.

Австрійське цивільне право, котре походить з 1811 року, або з перед 160 літ, в параграфі 591 каже: Монахи, молодіж низше 18 літ, жінки, ідійоти, сліпі, глухі, німі і ті хто не розуміє мови спадкодавці не можуть бути свідками при списаню останної волі (тестаменту). Отже ідійоти, сліпі, глухі і жінки, хочби з титулами докторів, стоять під зглядом права на рівні.

Жінка не може бути опінкою малолітних. Маєтком жінки завідує муж, жінка не має права заключати контракт і вести діла без позволеня мужа. Навіть власними дітьми не може жінка по смерти мужа самостійно опікувати ся бо з уряду призначають її співопікуна. Муж має право заказати жінці шукати зарібку поза домом і може присилувати її покинути службу і мешкати з ним.

Розвід для католиків майже не можливий але по розводовім процесі позволяється ся на сепарацію, або розділ від ложа і стола. Побіч засадних причин, які допускають розвід, як умова хоруба одного з супругів, полове збоченє, непобориме обридженє, замах на житеє, є

ще цілий ряд правно менше важних причин, які вистарчають для розв'язання подружжя. В таких случаях залежить виключно від судії, чи він переконається, що жінка покривджена і жадане розводу узасаднене. Тому, що судіями є виключно мушчини і жєнщини не мають ніякого впливу на законодавство, дуже часто стрічає їх кривда, бо судія не може представити собі і зрозуміти долю жінки. По переведеню розводу суд може признати жєнщині певні аліменти від мужа. В Німеччині тільки тоді жєнщина має право до запомоги, коли вона не дала поводу до розводу. В противнім случаю найбогатший муж не має правного обовязку спомагати розведену жєнщину хоч би вона жила в найгіршій нужді. Як жінкане принесла мужови приданого, і по розводі заробляє шитєм на житє, то навіть богатий муж платить її аліменти не після свого маєтку, але після суспільно низшого становиска розведеної жінки.

Не тільки в Австрії, але у всіх краях Європи правне становиско жєнщини є подібне. В Англії до року 1882 жінка була зовсім під властїю мужа; він навіть відповідав перед судом за її злочини. В заміну за те вільно йому було жінку бити і продавати. Але Англічанки через сильну агітацію так вплинули на загальну юнію і на парламент, що нова устава зрівнала їх зовсім з мушчинами. Так само в Америці жінки, що добуки права зовсім з жєнщинами рівноуправнені.

Право виразно стає по стороні економічно сильнішого мушчини. Тому, що в протягу 100 літ становиско жєнщини нагло змінило ся, фізична і умова праця жєнщин причиняє ся до суспільного розвою, жєнщина жадає рівного трактованя цивільним правом. В поті чола зароблений гріш мусить бути її виключною власн-

стію. Як вона на рівні з мущиною причиняє ся своєю працею до удержання дітей, мусить мати право рішення судьбі тих дітей.

Народ котрий стремить до демократичних порядків не може цілу половину людськості кривдити, тому побідний соціалізм дасть жінчині таке правне становиско, яке їй належить ся.

Право і неслюбні матери.

Доля робітниці не завидна; визиск і знущання жде через ціле жите, але ще сумнійше представляєть ся судьба неслюбних материй, молодих не досвідчених дівчат, котрі стануть матерями.

Нинішня капіталістична суспільність, основана на приватній власности, зовсім не дбає про неслюбні матери і їх дітей. Право не позволяє ані матері ані неслюбній дитині дістати спадок по батькови. Так матір як і дитина мають тільки право пошукування вітцівства ізмузити батька, щоби він причинив ся до виховання дитини, але тільки до 16-го року житя, без огляду на те чи наука вихованця скінчила ся чи ні. Неслюбна матір має право на одноразове відшкодоване. Неслюбна дитина не має права носити назвиска батька, але носить назвиско матері тільки по ній і по її кривних має право до спадку.

Сума, яку батько неслюбної дитини має платити на удержане дитини, не відповідна зовсім становискови батька, але йде після того, до якої суспільної кляси належить матери. Навіть дуже богатий батько не має обовязку дати неслюбній дитині, більше як кільканайцять корон на місяць, коли матери є робітниця або служниця.

Право боронить багатого батька перед “визиском” зі сторони власної, але не шлюбної дитини. На плечі слабої жінки спадає не справедливе право, передає їй майже всю журбу о виховане дитини і звільняє батька від всякої відвічальности.

Число нешлюбних дітей в Австрії є більше в краях замешкалих німецьким народом і менше в словянських краях.

Статистика з року 1899 виказує на сто уродин стільки процент нешлюбних дітей:

В Долішній Австрії	24.1
В Горішній Австрії	18.8
В Сальногороді	25.0
В Сирії	23.4
В Каринтії	41.4
В Країні	6.8
В Галичині	12.1
В Побережжю	6.7
В Чехії	13.4
В Моравії	10.0
В Сілезії	10.0
В Дальматії	4.0

родять неживі діти ніж замужні жінки. І смертельність нешлюбних дітей далеко більша, як дітей шлюбних подруж. Положене не замужної жінки перед породом дитини розпучливе. В останних місяцях тяжи вона не може знайти занятя і мусить видавати весь зашаджений гріш і продавати ліпшу одежину, тому добро не замужних матерей які переважно походять з робітничої кляси, вимагає щоби уряд закладав материнські каси які би запевнили кожній жінці перед породом дитини мінімальну заемогу. Подібні каси існують вже в Італії. Кого здибаємо в судах з пятном убійства дитини на чо-

лі? Переважно молодих, недосвідчених служниць, котрі часто на стрихах, в пивницях і навіть на улиці дають життя дитині. Опущені, погорджені, висміяні і голодні, ті молоді матери не знають що почати, чують, що дитина є їм кулею при нозі і в хвилі сумніву і розпуки вбивають її.

Якби жінки не були відсунені від законодавства, якби вони мали участь в правліню, не було би такої кривди. Кожда жінщина, що надіє ся материнства, повинна зі сторони суспільности мати опіку. Але мало освідомлені жінки з терпеливостю зносять свою кривду. Коли батьки їх дітей потапають в богацтві, вони з нужди вбивають діти.

е Женкина в громаді, соймі і парляменті.

Противники політичних прав для жєнщин боять ся, що як жінок втягнути в борби політичної оборони, то вони стратять свою принаду, свою жіночість. Жіночість, байдуже, очікуване з заложеними руками на те, що судьба принесе, се найбільше зло у жєнщин. Всякий чоловік мусить ввійти в жите заосмотрений в певний засіб свідомости і знаня, відповідаючого щоденному житю. Того власне бракує жєнщинам. Вони не здають собі справи, що діє ся в громаді, краю і державі. Тимчасом вже громада, як найблизша адміністраційна одиниця, має вплив на уложєне шкільних порядків, мешкальних і торговельних. Громада опікуєть ся бідними і сиротами.

Громада то велике господарство, яке добре і розумно проваджене, може всім членам віддати велику прислугу.

Довголітній досвід жінки в господарстві, її організаційний зміст, зручність в оцінці подробиць, без яких господарка не може бути докладною, все те доказує, що жінка повинна спільно з чоловіком брати участь в громадській управі.

Громада має важні обов'язки проти робітчої класи. Всякі громадські підприємства повинні бути обчислені не на зиск, але для добра мешканців. Будувати такі а здорові мешкання, закладати пекарні, різні, склепи, удержувати шпиталі, школи, охоронки, приюти, се обов'язки громади.

Чи жінки се не обходять, хто і як завідує громадою?

Неодна, кривда старцям і сиротам, не мала би місця якби жінки засідали в громадських урядах і діти не сиділи через цілий день в школі на сухім куснику хліба, або і в голоді. Жінки як матері, щиро стараються, щоби громада з податкових грошей давала дітям цілоденне удержанє, книжки і убраня.

Цілі громади жінки покидають рано свої діти і йдуть працювати в фабриках і обов'язком громади постарати ся, щоби дітям, котрих матері працюють, не діяла ся кривда.

Але заряди в громаді не можуть жінкам щоби боронити свого добра.

вистарчити бо громади залежні від сойму, який ладить цілим краєм. Громадські ухвали мусять часто одержати затвердженє сойму, або виділу краевого, тому в соймі мусять бути жінки,

Хоч сойми мають автономію, то значить, що їх ухвала рішає про судьбу краю, але вони теж залежні від загальної державної політики, котра опираєть ся на парламенті.

Для того і в парламенті мусять мати жінки своїх репрезентаток, щоби і там могли забрати голос.

Зогляду на свою зарібкову працю жінки не можуть довше бути горожанами низшого степеня. Мовчати і терпіти, працювати в нужді і пониженю, жінки довше не можуть. Вони мусять здобути публичну трибуну, щоби піднести голос протесту проти кривди, яка їм дієть ся. Тому не заглухне клич о виборче право до громади, сойму і парламенту. Жінки вже дозрілі до випевнення прав, як тільки сповняють обовязок матерний і праці для суспільности.

Політичні права для жінок в різних краях.

Насьмішкою і кпинами привитав цілий цивілізований сьвіт жадане жінок о політичні права. Таке жадане уважано прямо за божевілле за річ не можливу. Але не минуло більше як 50 літ від хвилі, коли в поодиноких краях жінки виступили до борби і вже неможливі і смішні жаданя жінок змінили ся в натуральну річ. Борба о виборчі права для жінок зеднує щораз більше приклонників між мужинами і жінками.

Вільна від пересудів старого сьвіта, республіканська Америка признала жінкам повне рівне цивільне право з мужинами. Жінки засідають в громадських урядах, в шкільних радах і повне політичне рівноуправнене мають в п'ятиох Державах. В Австралії жінки мають політичні права. Можуть вибирати і бути вибрані до різних уставодавчих тіл. В Фінляндії жінки мають право виборче до сойму від року 1907 -- 13 жінок послів засідає в соймі

і праця їх під кожним зглядом корисна. Вони заступають справи перворядного значіння для женщин, як: материнські каси для слюбних і неслубних материй, прогібіція і т. д. Фінляндський сойм прийняв также уставу про загальне виборче право до громади для мущин і женщин.

В Данії женщины мають виборче право до громад і діяльність їх на тім поли видала добрі результати. Сам уряд пропонував надати женщинам виборчі права до дунського парламентау. Данські женщины засідають у всіх шкільних зарядах.

В Швеції женщины минушого року одержали виборчі права.

В Норвегії женщины в 1909 році першу участь брали в виборах.

Але там де правлячі партії не хотять зрозуміти духа часу і відмовляють женщинам належних прав, там виступають партії соціалістичні, а по части і радикальні і вічами і демонстраціями попирають справу виборчих прав для женщин. В Прусах підчас великих виборчих демонстрацій йшла боротьба за признане рівних прав для мущин і женщин.

В Франції поверх 200 послів підписало петицію Бісона, яка жадала активного і асивного права виборчого для женщин. Справоздане посла Бісона є поучаючим і поважним твором. Він виводить новочасні жаданя женщин ще з Великої Революції. Француські жінки мають ще Шкільної Ради, в році 1880 одержали виборче право до торговельних палат і в році 1900-1903 до Торговельних Судів. Тепер женщины дістають права в провінціональних урядах і мають одержати виборче право до парламентау. В Італії парламентарна комісія заявила ся за приз-

нанем жінкам. виборчих прав до громади Але то не буде загальне і рівне виборче право тільки таке як в італійських муштин, котрі тільки тоді голосують як мають скінчену народну школу і платять певний податок. В той спосіб виключені будуть соціалістичні рільні робітниці, які в Італії становлять великий процент женського пролетаріату.

В Голяндії жінки давно почали борбу за політичні права і разом з товаришами збирають підписи на петиції, які масова депутація має вручити парламентам.

В Швайцарії товариші ухвалили поставити на деннім порядку недавнього конгресу, виборче право для жінки.

Загально відома річ як консеквентно борються Англічанки за свої права. Їх великі організації, що числять 200 тисяч члениць, улажують демонстрації, які дивують цілий сьвіт. Всюди бачимо великий рух за рівноуправненем жінки. Не минає місяць без вістий о нових здобутках на поли рівноуправнення жінки. Ніякі перепони зі сторони посідаючої кляси, не потрафлять здержати тої філі, котра щораз більше обіймає жінки і муштин.

За рівноуправненем жінки заявили ся такі мужі науки, як Англічанин Стюарт Міль, французький філософ Кондорсет, Теодор Гіппель і много інших. Книжка Бебля "Жінка" багато причинила ся до розповсюдження ідеї рівноуправнення жінки.

В перших рядах борців за визволене жінки стоять здібніші жінки, котрі відчули кривду свого пола і посвятили ся боротьбі. Діяльність Француски Олімпії Дебуже завзятої організаторки підчас Великої Революції, її пов-

ні віри слова: “Пробудіть ся женщины”!, покликали тисячі жінок до боротьби за свободу. Як женщина мала право йти на гільотину, повинна мати право вступати і на трибуну. Олімпія дійсно пішла на гільотину: в році 1793 її страчено

Англійчанка Марія Волстонкрафт видала в році 1793 твір під титулом: “Здобує прав для женщин”, і та книжка ще нині по 119 літах ужиточна. З Американок Люкреція Мот і Леді Стентон були перші між борцями за політичні права. В їх сліди вступають щораз то нові ряди женщин. В ріжних краях повстають численні жіночі організації, котрі мають одну ціль: здобує політичних прав для женщин.

Женщина і народний поступ.

Боротьба, яку женщины ведуть з віковими пересудами і несправедливістю, не є тільки жіноча справа. Вона обходить цілий народ.

Чим більше жіноча праця визискувана, чим менше право боронить здоровля женщины, тим більші страти поносить народ.

Женщина, через котру відроджуєть ся народ мусить мати оборону перед визиском. Розвій народа залежить від розродної сили, але слабі і винищені працею женщины не можуть родити здорових і здібних до життя дітей.

Ми живемо в часі визвольної боротьби цілих рас, народів і кляс. Всюди чутний клич за свободою, за вільністю, за спромогу розвою всіх житевих сил. Чи в тім загальнім стремліню до волі може бракувати женщин, яко пола? Чи найгірше сковані пересудами, найбільше легковажені женщины можуть довше жити в ярмі о-

бичайної і економічної неволі? Як кожний народ має живий інтерес в піднесеню народної свідомости і удержаня свого стану посіданя, то для українського народу, прикиненого каменем народної неволі, то є квестія перворядного значія. Ніхто не заперечить, що вплив женщппп на вихованє молодого покоління дуже значний. Тому впровадженє женщины на шуршу арену, отворенє перед нею ширших горизонтів, запряженє женщин до суспільного житя мало би велику вагу для будучности цілого народу. Нинішня женщина, яка ціле жите посьвячує дрібницям, звичайно може обняти думкою найважнійших питань житя і в тім дусі впливає на молоде поколіне, котре її повірене.

Українському народови треба борців з пожертвованєм, молодому поколіню належить впоїти в душу сьвятий огонь свободи, всі повини кожної хвилі бути готові до боротьби, яка українському народови приверне свободу. Традиції українських женщин красні, але на загал тільки женщины привіллеованих кляс брали посередну участь в народнім житю. Але часи зміняють ся. Нині на чоло народу висуваєть ся працююча кляса, з її рутра виходять герої, які розковують кайдани неволі. Щоби виробити з женщин почутя відвічальности, женщины мусят бути допущені до суспільного житя, мусять мати рівне право; тоді не з поміж одиниць з пожертвованєм між женщинами посідаючих кляс, але з поміж найширших, найчисленнійших верств народа вийдуть ряди сьвідомих робітниць-горожан.

Соціал-демократи і виборчі права женщин.

Соціал-демократична партія, стояча на сторожі інтересів цілого пролетаріату, перша зрозуміла, що борба за виборчі права для женщин лежить в інтересі цілої працюючої кляси. Але жінки мусять зрозуміти причину свого нужденного положення і не повинні обвиняти, що мушцини робітники винні тому. Так мушцини як і женщины працюючої кляси мають житевий інтерес в осягненю найбільшого впливу на політичні справи держави.

Як ведеть ся боротьба за коротший робочий день, чи за мінімальну заплату за працю, чи за забезпеченє в касах хорих, в товариствах забезпечень від випадків, чи за уставодавства охоронне, все залежить від того чи репрезентанти народних інтересів мають перевагу в парламенті де творять ся політичні права.

Проти соціальної демократії виступають інші партії солідарно, кожде оруже для них добре, щоби тільки ранити противника. Тому такій партії як робітнича, не байдуже, кільки людий стоїть в її рядах і яке їх політичне освідомленє. Через здобутє для женщин політичних прав соціалістична партія скористає на повазі і силі і її жаданя вчаснійше будуть сповнені як женщины вийдуть з дотеперішної резерви і як зникне відома терпелівість женщин, котра походить з несвідомости.

Чи можемо сподівати ся побіди?

Прикрі житєві умови, в яких живе велика скількість женщин, кажуть надіяти ся, що кличі о політичні права женщин знайдуть відголос серед найширших верств. Жєнщина в нинішнім ладі не має домашнього огнища, не може бути маєерию і не може бути такою жінкою, якою хотіла би. Зарібкова праця відриває її від родини, відриває від мужа і дітий і гонить за хлібом. Жєнщина найбільше відчуває сучасний суспільний “порядок”, який для збогачєня одиниць жертвує житя тисячів людий, розбиває родини, молодих людий робить каліками і старців кидає на жир нужді.

Доки жєнщини несьвідомі, ріжні непрошені опікуни можуть оповідати їм, що пануючий порядок буде трєвати вічно. Але як жєнщини хоч трохи осьвідомлять ся, вони переконають ся, що в сьвіті все улягає змінам. Підчас боротьби за знесенє підданства і панщини, ті самі непрошені опікуни кидали громи на противників панщини. Так тепер виклинають і переслідують на кождім кроці жінок, котрі жадають політичних прав. Але як жєнщини хочуть скинути ярмо утиску і визиску, як хочуть жити по людськи і визиску, в котре їх запропастив визиск, мусять злучити ся в сильні організації, бо тільки спільними силами можна бороти ся з перемагаючим ворогом.

Женщини! Вперед з вірою в перемогу вашої справи. Разом з товаришами вдармо на твердиню несправедливості і визиску, -- на якому оснований капіталістичний лад, попертий клерикалізмом, котрий як наємник багатих виступає проти всякого визвольного руху і вічно наказує жінкам "мовчати в громаді".

Не мовчати, але голосно домагатися своїх прав мусять жінки і тоді певно переможуть їх справа.

Кінець.

Чи Чули Ви ?

Чи чули ви, люди добрі, що то за признаки,
Що приходять в гості до вас якісь

»Гайдамаки«?

Та не тії »Гайдамаки«, що по лісі ходять.

Але тії »Гайдамаки«, що правду говорять.

Та не тії Гайдамаки, що бють і рубають,

Але тії »Гайдамаки«, що за бідних дбають.

ГАЙДАМАКИ

поступова робітнича часопись, орган Української Поступово-Робітничої. Організації в Америці.

ВИХОДИТЬ КОЖДОГО ТИЖНЯ

Кождий робітник і кожда робітниця повинні передплачувати часопись »ГАЙДАМАКИ«, коли хочуть бороти ся о поліпшене своєї тяжкої долі.

Предплата виносить: в Злучених Державах \$1.50 на рік, 75 центів на пів року. *
За границею \$1.75 на рік, на пів року 85 цен.

А ДРЕСА:

»НАУДАМАКА«

515 So. Broad Str.Trenton, N. J.

РОБІТНИЧЕ СЛОВО

»Робітниче Слово« є видаване робітниками в цілі ширення просвіти і правдивої, без жадних буржуазних закрасок, соціалістичної науки.

»Робітниче Слово« від початку свого існування стоїть твердо в обороні робітництва і ані раз не сходило з своєї соціалістично-інтернаціональної позиції.

»Робітниче Слово« виступає проти всяких дурисвітів і ворогів робітництва без огляду хто они такі.

Робітниче Слово містить різні користні і цікаві статі, після найновіших напрямків соціалістичної науки, про політику, про справи робітничі і хліборобські, подає статі наукові, поучаючі, оповідання, поезії, новини з Америки, старого краю та з цілого світа. Всього писане в »Робітничім Слові« дуже зрозуміло і приступно для кожного. »Робітниче Слово« виходить тижнево, що суботи.

Предплата на »Робітниче Слово« виносить: на цілий рік \$1.50, на пів року 80 центів. За границею: на рік \$1.75; на пів року 90 центів. Предплату належить слати на слідуючу адресу

ROBITNYCHE SLOVO

BOX 64 TORONTO, CANADA.

Оказове число висилаємо кожному даром.